

Eläinten hyvinvoinnin valvonta 2014

Evira/1570/0411/2015

Eviran raportti
Hyväksymispäivä 22.5.2015

Eläinten terveys ja hyvinvointi -yksikkö

Hyväksyjä Terhi Laaksonen

Esittelijä Jaana Mikkola

Lisätietoja Jaana Mikkola

Sisällysluettelo

1. ARVIO VALVONNAN VAIKUTTAUVUUDEN TOTEUTUMISESTA	4
2. VALVONTASUUNNITELMAN TOTEUTUMINEN	5
3. TOIMINNAN JA TUOTTEIDEN SÄÄNNÖSTENMUKAISUUS.....	8
3.1 Todetut puutteet ja niiden yleisyys	8
3.2 Puutteiden analyysi	10
4. AUDITOINNIT JA MUU SAATU PALAUTE	14
5. ENNALTAEHKÄISEVÄT JA KORJAAVAT TOIMENPITEET	14
5.1 Toimijoiden säädöstentuntemuksen varmistaminen	14
5.2 Toimijoille annetut seuraamukset ja puutteiden korjaamistoimenpiteiden varmistaminen	15
5.3 Valvontajärjestelmään liittyvät korjaavat toimenpiteet	15
6. VALVONNAN RESURSSIT	17
7. MUUTOKSET SEURAAVIEN VUOSIEN VALVONTAAN	17

1. ARVIO VALVONNAN VAIKUTTAVUUDEN TOTEUTUMISESTA

Eläinten hyvinvointivalvonnan vaikuttavuutta koskevana strategisena tavoitteena on parantaa eläinten hyvinvointia tiloilla yhteistyössä koko tuotantoketjun kanssa ja vähentää erityisesti vakavien laiminlyöntien määrää eläinten pitopaikoissa. Tavoitteena on, että vaatimukset täyttävien pitopaikkojen osuus tilojen otantatarkastuksissa on vuoteen 2015 mennessä vähintään 85 %. Otantaan perustuvien eläinsuojelutarkastusten osalta tavoitteena on myös varmistaa riittävä kattavuus, riskiperusteinen kohdennus sekä valvonnan yhdenmukaisuus koko maassa. Keskeistä on varmistaa, että viranomaiset huolehtivat rikkomusten edellyttämistä toimenpiteistä tehokkaasti loppuun asti.

Eläinsuojeluvälivälille asetetut määrälliset tavoitteet saavutettiin pääosin. Viime vuoden tapaan otantaan perustuvista tuotantoeläintilojen eläinsuojelutarkastuksista toteutui 84 %, yhtä toimipistettä lukuun ottamatta aluehallintovirastot pääsivät niille asetettuihin tavoitteisiin. Maatilojen valvonnoissa painotettiin erityisesti emakkosikaloita, mikä toisaalta vähensi muiden tilojen tarkastusten lukumäärää. Otantatarkastuksia ei ole laajennettu kattamaan uusia tuotantoeläinlajeja vuoden 2008 jälkeen, johtuen lähinnä aluehallintovirastojen valvontaresurssitilanteesta. Epäilyyn perustuvien tarkastusten määrä näyttää vakiintuneen edeltävien kahden vuoden korkealla tasolla - lisääntyneet valvontaresurssit on kunnissa selkeästi suunnattu epäilyyn perustuvien kohteiden valvontaan. Myös kaupallisia eläinkuljetuksia tarkastettiin hieman edellisvuotta enemmän.

Tuotantoeläintilojen otantatarkastuksissa koko maan tasolla sellaisten tilojen määrä, joilla havaittiin laiminlyöntejä (22 %), laski hieman edellisestä vuodesta (29,5 %). Tarkastustuloksissa oli kuitenkin selkeitä eläinlajikohtaisia eroja. Sellaisia laiminlyöntejä, joissa piti ryhtyä eläinsuojelulain mukaisiin kiireellisiin toimenpiteisiin eläinten hyvinvoinnin turvaamiseksi, havaittiin vain yhdellä nautatilalla. Samoin eläinkuljetuksissa laiminlyöntejä havaittiin vähemmän (12 %) kuin edellisenä vuonna (20 %). Epäilyyn perustuvien tarkastusten tulokset sen sijaan ovat yhteneväisiä aikaisempien vuosien tulosten kanssa. Tuotantoeläinten osalta kieltoja ja määräyksiä annetaan lähes puolella epäilytarkastuksista mutta kiiretoimenpiteisiin joudutaan vain harvoin (3 - 4 % tarkastuksista). Lemmikkieläinten pitäjille kieltoja ja määräyksiä on kolmen viimeisen vuoden aikana annettu enää joka neljännellä tarkastuksella, mutta kiiretoimenpiteisiin on sen sijaan ryhdytty aiempaa hieman useammin (14 % tarkastuksista).

Vuodelle 2015 asetettu tavoite vaatimukset täyttävien tuotantoeläintilojen otantatarkastuskohteiden määrästä (85 %) tulee kuitenkin olemaan hyvin haasteellinen. Mitä tehokkaammin riskiperusteinen valvonta onnistuu löytämään ongelmakohteet, sitä korkeammaksi havaittujen laiminlyöntien määrä luonnollisesti kasvaa. Tavoiteta tulisi osin tarkastella uudelleen.

Eläinsuojelulain mukaisia kieltoja tai määräyksiä annettiin selkeästi vähemmän kuin aikaisemmin sekä maatilojen otantatarkastuksissa että eläinkuljetuksissa. Maatiloilla toimenpiteisiin ryhdyttiin noin 78 %:ssa niissä tapauksissa, joissa havaittiin laiminlyöntejä. Eläinsuojelullisia neuvoja annettiin 38 %:ssa tarkastuksista. Kaupallisissa eläinkuljetuksissa toimenpiteisiin ryhdyttiin vain 24 %:ssa niistä kuljetuksista, joissa havaittiin epäkohtia.

Eläinten hyvinvoinnin valvonnan riskiperusteisuutta kehitettiin edelleen myös vuonna 2014 ja siinä hyödynnettiin erilaisia potentiaalisia riskitekijöitä. Tavoitteena on kehittää menetelmiä ja yhteistyömuotoja, joilla eläinten hyvinvoinnin valvontaa voidaan suunnata riskiperusteisesti ja tunnistaa ongelmat nykyistä aikaisemmin. Riskien vaikutusten ja riskiparametrien toimivuuden arviointi valvonnassa on jatkuva prosessi, jolloin tehokkaimmiksi osoittautuneiden riskitekijöiden käyttöä voidaan hyödyntää tulevaisuudessa.

Keskushallinnon ja alueellisen hallinnon välistä tiivistä yhteistyötä jatkettiin edelleen muun muassa koulutuksen ja tehokkaan tiedonvälityksen avulla. Valvonnan yhdenmukaisuutta edistettiin valvontaohjeita kehittämällä, tiedottamalla, kouluttamalla sekä ohjaus- ja arviointikäyntien avulla. Vaikka vaativien ja kiireellisten eläinsuojelutapausten priorisointi sekä uusien valvontaeläinlääkäreiden koulutus ja ohjaaminen ovat edelleen työllistäneet läänineläinlääkäreitä, toiminta on samalla parantanut valvonnan vaikuttavuutta ja laatua. Myös sekä aluehallintovirastojen että kuntien valvontaeläinlääkäreiden avoimien virkojen täyttäminen helpottaa valvonnan toimeenpanoa.

2. VALVONTASUUNNITELMAN TOTEUTUMINEN

Eläinten hyvinvointia koskevan lainsäädännön noudattamisen valvomiseksi sekä tuotantoeläintiloille että eläinten kuljetuksiin tehdään otantaan perustuvia eläinsuojelutarkastuksia. Eläinkuljetuksia tarkastetaan sekä eläinten lastaus- ja purkupaikoilla että maanteillä. Eläinten hyvinvointia valvotaan myös osana täydentäviä ehtoja, joiden vaatimusten noudattaminen on tiettyjen maataloustukien ehtona. Otantaan perustuvien tarkastusten osuus muodostaa kuitenkin vain osan eläinsuojeluvälivälön kokonaisuudesta. Otantatarkastusten lisäksi eläinsuojeluviranomaiset tekevät tarkastuksen aina, kun on syytä epäillä, että eläimiä on kohdeltu säännösten vastaisesti.

Valvontatuloksia seurataan pääasiassa koko maan tasolla, mutta myös tulosten alueellinen jakautuminen aluehallintovirastojen toimipisteiden välillä selvitetään. Erityisesti kiinnitetään huomiota suunnitellun valvonnan toteumaprosenttiin sekä havaittujen säännösten vastaisuuksien ja niiden johdosta suoritettujen toimenpiteiden suhteeseen.

Tuotantoeläintilojen otantatarkastukset

Vuodesta 2008 alkaen otantatarkastuksen kohteet on valittu sekä satunnaisotannalla (25 %) että riskiin perustuen (75 %) ilman epäilyä eläinsuojelusäännösten rikkomisista. Edellisten vuosien valvontatuloksia ja niiden analysoinnin tuloksia hyödynnettiin myös vuoden 2014 otannoissa. Kohdennetussa otannassa huomioitiin muun muassa tilan aiempi historia kuten esimerkiksi havaitut laiminlyönnit eläinsuojelutarkastuksissa, puutteet merkinnässä ja rekisteröinnissä sekä eläinilmoituksissa. Riskit ja painotukset kuitenkin vaihtelivat tuotantoeläinryhmittäin. Valvottavien tilojen ja kuljetusten lukumäärät on päätetty kansallisesti. Vaikka komissio ei ole esittänyt vaatimuksia valvontamääristä, otannan tulee kuitenkin olla edustava.

Vuonna 2014 tarkastettavaksi määrättiin 355 tuotantoeläintilaa (683 vuonna 2013). Tuotantoeläinten otantatarkastuksia määrättiin tehtäväksi huomattavasti aikaisempia vuosia vähemmän, koska EU:n komission emakoiden ryhmäkasvatusvaatimusta koskevan selvityspyynnön vuoksi tarkastettavaksi määrättiin myös 392 sikalaa, joissa on 10 - 99 emakkoa. Näiden sikaloitten osalta selvitettiin ryhmäkasvatusvaatimusten täytyminen. Tämä vaikutti myös otantojen tekoon, sillä erityisesti pienemmissä eläinryhmissä satunnaisesti valittujen tilojen osuus oli suhteellisen suuri. Lisäksi otannan ulkopuolisista nautatiloista, joilla on puutteita eläinten merkinnässä ja rekisteröinnissä lähetettiin lista eläinsuojeluviranomaisille, jotka voivat hyödyntää tietoja valvonnassa.

Tuotantoeläintilojen otantatarkastuksista toteutui 295/355 (Taulukko 1). Näistä tarkastetuista tiloista 11:llä ei tarkastushetkellä ollut eläimiä. Lisäksi neljää tilaa ei valvottu, koska tilat olivat luopuneet eläintenpidosta. Nämäkin tilat on kuitenkin huomioitu määritettäessä toteumaprosenttia, joka oli 84 %. Ainoastaan Länsi- ja Sisä-Suomen aluehallintoviraston valvontavelvoitteesta jäi noin 40 % täyttymättä, läänineläinlääkäreiden vaihtuvuus ja emakoiden ryhmäkasvatusvaatimusten tarkastaminen vaikutti viraston valvontatavoitteiden saavuttamiseen. Valvontatavoitteista jääminen kohdistui jo toisena vuonna peräkkäin turkistarhojen valvontaan, tavoitteesta toteutui vain 11 % (4 kpl). Muissa aluehallintovirastoissa tarkastettiin kaikki tai lähes kaikki valvontaan

valitut tilat. Ahvenanmaan tuloksia ei tässä vaiheessa ole saatavilla. Vaativien ja kii-reellisten eläinsuojelutapausten siirtäminen kunnista aluehallintovirastoihin vei edel-leen joissakin Aveissa osaltaan läänineläinlääkärien resursseja otantaan perustuvilta tarkastuksilta. Lisäksi kuntiin tai kuntayhtymiin palkattujen uusien valvontaeläinlääkä-rien koulutus ja ohjaaminen työllisti runsaasti läänineläinlääkäreitä. Kuten edellisinä vuosina, tarkastuksen kohteeksi osui otannassa melko paljon tiloja (noin 4 % määrä-tyistä), joilla ei tarkastushetkellä ollut eläimiä, mikä kertonee osaltaan maatalouden kannattavuusongelmista. Vaikka koko maata koskevaa valvontasuunnitelman mu-kaista tavoitetta ei saavutettu, voidaan tulosta pitää varsin hyvänä - yhtä toimipistettä lukuun ottamatta muut aluehallintovirastot pääsivät valvontatavoitteeseen.

Taulukko 1. Tuotantoeläintiloilla tehtävien otantaan perustuvien eläinsuojelutarkastusten lu-kumäärät eläinlajeittain vuonna 2014.

Eläinlaji	Määrätyt tarkastukset, kpl	Toteutuneet tarkastukset, kpl	Toteumaprosentti*
Naudat	213	200	94
Siat	61	59	97
Munivat kanat	7	6	100
Turkiseläimet	45	4	11
Ankat	3	2	100
Hanhet	3	3	100
Broilerit	4	3	75
Lampaat	14	13	93
Vuohet	5	5	100
Yhteensä	355	295	84

*Huomioitu myös eläintenpidosta luopuneet tilat

Eläinkuljetusten tarkastukset

EU edellyttää tarkastamaan vuosittain riittävän määrän kaupallisia eläinkuljetuksia. Näitä tarkastuksia pyritään tekemään vähintään 2 %:lle kaupallisista eläinkuljetuksista. Aikaisempina vuosina tavoite on ollut 2-4 % kuljetuksista. Kunkin aluehallintoviras-ton toimipisteen tavoitteena on siten tarkastaa vähintään 10 eläinkuljetusta ja kunkin tarkastuseläinlääkäriin tavoitteena on tarkastaa vähintään 12 eläinkuljetusta vuosit-tain, poikkeuksena pienteurastamot, joissa riittää yksi tarkastus pienteurastamo- kohden. Lisäksi Lapin aluehallintoviraston alueella oli tavoitteena tarkastaa vähintään 12 porokuljetusta teurastamolla. Eläinkuljetusten tarkastustavoite oli siis yhteensä 760 tarkastusta. Kaupallisia eläinkuljetuksia tarkastettiin 418 kpl (2013 384 kpl), joten vaikka yksittäisten tarkastusten määrä kasvoikin edellisestä vuodesta, tavoitteesta jäätin silti selvästi: tavoitteesta toteutui vain 55 %.

Aikaisempien vuosien tapaan suurimman osan tarkastuksista (349 kpl) tekivät tarkas-tuseläinlääkärit teurastamoissa kuljetusten purkamisen yhteydessä. Lisäksi lää-nineläinlääkärit tarkastivat kuljetuksia tien päällä (60 kpl), lähtöpaikoissa (6 kpl) ja määräpaikoissa (3 kpl). Suurin osa tarkastuksista kohdistui nauta-, siipikarja- ja sika-kuljetuksiin, lisäksi tarkastettiin hevos- ja porokuljetuksia, muutamia lammaskuljetuk-sia sekä yksi kalakuljetus. Yli kahdeksan tuntia kestäviä kuljetuksia tarkastettiin 33 kpl. Keskimääräinen kuljetusaika oli hieman alle 4 tuntia, pisin kuljetus kesti 28 tuntia.

Läänineläinlääkäreiden tekemien tarkastusten määrä oli suunnilleen sama kuin edel-lisenä vuonna. Tarkastusmäärissä oli kuitenkin alueellisia eroja. Joillakin aluehallinto-virastojen toimipisteiden alueilla läänineläinlääkäreille asetetut tarkastustavoitteet saavutettiin tai jopa ylitettiin, mutta toisissa jäätin selkeästi tavoitteesta. Syyt tavoit-teista jäämiseen ovat eläinkuljetusten osalta samoja kuin tuotantotilojen otantatarkas-tuksissa. Tavoite suorittaa toimipisteittäin vähintään 10 tarkastusta ei toteutunut ko-konaisuudessaan Länsi- ja Sisä-Suomen, Pohjois-Suomen eikä Lapin aluehallintovi-rastojen alueella. Itä-Suomen aluehallintoviraston alueella tarkastuksia ei tehty yh-tään. Etelä-Suomi ja Lounais-Suomi sen sijaan ylittivät tavoitteensa. Tarkastuseläin-

lääkärien tekemien tarkastusten lukumäärä kohosi hieman edellisvuodesta (318→349). Tarkastustavoitteesta jäätiin silti selkeästi. Tavoite tarkastaa vähintään 12 porokuljetusta teurastamalla Lapin aluehallintoviraston alueella ylitetiin – porojen kuljetustarkastuksia tehtiin 14 kpl. Muutoin kuin porokuljetusten osalta teurastamoiden tarkastustavoitetta ei saavutettu yhdenkään aluehallintoviraston alueella.

Kaupallisten kuljetusten eläinsuojelutarkastuksia kohdennetaan edellisen vuoden valvontatulosten perusteella tiettytyypisiin kuljetuksiin etenkin, jos niissä on havaittu epäkohtia. Tarkastuksia yritetään myös suunnata kuljetuksiin, joiden kokemuksen perusteella arvioidaan mahdollisesti aiheuttavan riskin eläinten hyvinvoinnille. Lisäksi tarkastuksia kohdennetaan mahdollisuuksien mukaan sellaisiin kuljetustyyppisiin, joihin tarkastukset eivät ole aiemmin kohdentuneet, jotta saataisiin viitteitä siitä, millaisissa kuljetuksissa eläinten hyvinvointi vaarantuu. Läänineläinlääkäreitä pyydettiin tekemään tarkastuksia maantiekuljetusten aikana ja kuljetusten lähtöpaikoissa. Tarkastuksia pyydettiin kohdentamaan edellisten vuosien tapaan hevos-, poro- ja välityseläinkuljetuksiin.

Suurin osa (87 %) läänineläinlääkärien tekemistä tarkastuksista tehtiin maantiekuljetusten aikana. Tarkastuksista 9 % tehtiin lähtöpaikoissa (17 % vuonna 2013), 4 % määräpaikoissa (15 % vuonna 2013). Välityseläinkuljetusten tarkastusprosentti oli 19, joten se oli suurempi kuin edellisvuonna (12 %). Myös porokuljetusten tarkastusprosentti (4,1 % eli 17 kpl) oli noussut edellisvuodesta (3,4 % eli 13 kpl vuonna 2013).

EU:n edellyttämien tarkastusten lisäksi eläinkuljetustarkastuksia tehdään myös ilman epäilyä säädösten rikkomisesta. Näitä tarkastuksia tekevät tarkastuseläinlääkärit teurastamoissa ja poliisit normaalin liikennevalvonnan yhteydessä. Myös rajaeläinlääkäreillä on samanlainen oikeus tarkastaa eläinkuljetuksia ilman epäilyä toimialueellaan. Lisäksi aluehallintovirastoilla ja kunnaneläinlääkäreillä on toimialueellaan oikeus tarkastaa eläinkuljetus silloin kun epäillään, että eläintä kuljetetaan eläinkuljetussäädösten vastaisesti. Eviralla ei tällä hetkellä ole tilastotietoa epäilyn perusteella tehdyistä eikä ilman epäilyä tehdyistä tarkastuksista. Tilanne tulee virkaeläinlääkärien tekemien tarkastusten osalta korjaantumaan Elvin jatkokehittämisen myötä.

Epäilyyn perustuvat tarkastukset

Epäilyyn perustuvia eläinsuojelutarkastuskäyntejä, joiden kohteena oli mm. tuotantoeläintiloja ja lemmikkieläinkohteita, raportoitiin yhteensä 5091 kpl - 180 enemmän kuin edellisenä vuonna. Tarkastuskäyntien määrä näyttääkin vakiintuneen pysyvästi vuotta 2012 edeltäviä vuosia korkeammalla tasolla, jolloin tarkastusten määrä kasvoi noin 1000 tarkastuksella. Lisääntyneeseen tarkastusten määrään on vaikuttanut valtion varoin kuntiin tai kuntayhtymiin perustettujen, valvontaan keskittyvien virkaeläinlääkärien virkojen täyttämisen. Lisääntyneet valvontaresurssit on kunnissa selkeästi suunnattu epäilyyn perustuvien kohteiden valvontaan. Lisäksi läänineläinlääkärit ovat tehneet erityisesti vaativimpia epäilyyn perustuvia eläinsuojelutarkastuksia.

Eläinlajeittain raportoituna yksi tarkastuskäynti näkyy useampana erillisenä tarkastuksena silloin, kun tarkastuskohteessa on useampia tarkastuksen kohteena olevia eläinlajeja. Eläinlajeittain raportoituja erillisiä tarkastuksia tehtiin yhteensä 6668 kpl, joista lemmikkieläintarkastusten määrä oli aavistuksen suurempi kuin tuotantoeläintarkastusten. Lukuun sisältyy 158 tarkastusta, joissa pitopaikan eläinlajia ei ollut ilmoitettu.

Epäilyyn perustuvia eläinsuojelutarkastuksia suorittivat eläinsuojeluviranomaisten lisäksi tai apuna myös seitsemän aluehallintovirastojen valtuuttamaa eläinsuojeluvalvojaa. Eläinsuojeluvalvojat ovat viime vuosina suorittaneet tarkastuksia pääosin yhdessä virkaeläinlääkäriin tai poliisin kanssa. Aluehallintovirastoilla ei kuitenkaan ole tilastotietoa poliisin ja terveystarkastajien yksinään suorittamista tarkastuksista. Kunnallisille ympäristöterveydenhuollon valvontayksiköille maaliskuussa 2010 lähetetyn

kyselyn perusteella terveystarkastajat suorittavat koko maassa yhteensä n. 550 eläinsuojelutarkastusta vuodessa. Terveystarkastajien tekemiä eläinsuojelupäätöksiä tai tarkastuspöytäkirjoja toimitetaan aluehallintovirastoihin erittäin vähän. Suuri osa terveystarkastajien eläinsuojelukäynneistä tehdään yhdessä kunnaneläinlääkäriin kanssa, jolloin ne raportoidaan virkaeläinlääkäriin tekeminä tarkastuksina.

3. TOIMINNAN JA TUOTTEIDEN SÄÄNNÖSTENMUKAISUUS

3.1 Todetut puutteet ja niiden yleisyys

Eläinsuojelutarkastuksessa voidaan tarkastetun asian todeta olevan 1) kunnossa, 2) kunnossa, mutta toimijan tarvitsevan neuvoja tai 3) tarkastuksessa todetaan eläinsuojelusäädöksiä rikotun.

Eläinten pitopaikoissa eläimen omistajalle tai haltijalle annettavilla neuvoilla pyritään edistämään eläimen hyvinvointia ja vaikuttamaan siihen, että tarkastuksessa ilmenneet lievät eläinsuojelulliset epäkohdat korjataan. Jos eläinsuojelutarkastuksessa havaitaan, että eläinsuojelusäädöksiä on rikottu, eläinsuojeluviranomainen antaa eläimen omistajalle tai haltijalle kiellon jatkaa säännöstenvastaista toimintaa tai määräyksen laittaa eläimen pitopaikka, olosuhteet, hoito ja käsittely lain edellyttämälle vähimmäistasolle. Tarvittaessa aluehallintovirasto voi tehostaa annettua päätöstä uhkasakolla tai uhalla, että tekemättä jätetty toimenpide teetetään laiminlyöjän kustannuksella. Jos eläinsuojelulliset syyt vaativat, viranomainen voi tarkastuskäynnillään ryhtyä välittömiin toimenpiteisiin eläinten hyvinvoinnin turvaamiseksi. Lemmikkieläinten vakavissa laiminlyöntitapauksissa päädytään useimmiten eläinten kiireelliseen haltuunottoon. Tuotantoeläimille järjestetään ensiapuna ruokaa ja juomaa sekä hoitoa ja paikan päälle, tai vaihtoehtoisesti järjestetään hoitoa muualla. Mikäli eläinten hoito ei ole mahdollista tai tarkoituksenmukaista, ne voidaan myydä, teurastaa tai lopettaa.

Tuotantoeläintiloille tehdyissä otantatarkastuksissa eläinsuojeluvaatimuksia ei noudatettu noin 22 %:lla tiloista. Sellaisia laiminlyöntejä, joissa piti ryhtyä eläinsuojelulain mukaisiin kiireellisiin toimenpiteisiin, havaittiin yhdellä nautatilalla (Taulukko 2). Eläinsuojelulain mukaisia neuvoja annettiin 107 kertaa eli noin 38 %:ssa tarkastuksia.

Taulukko 2. Otantaan perustuvat tuotantoeläintilojen eläinsuojelutarkastukset ja niiden perusteella suoritettavat toimenpiteet vuonna 2014.

Eläinlaji	Tarkastusten määrä*	Laiminlyöntien määrä		Toimenpiteiden määrä		Kiireellisten toimenpiteiden määrä	
	kpl	kpl	% tarkastuksista	kpl	% tarkastuksista	kpl	% tarkastuksista
Naudat	200	46	23	36	18	1	0.5
Siat	55	16	29	13	24	0	0
Munivat kanat	5	0	0	0	0	0	0
Turkiseläimet	4	1	25	0	0	0	0
Ankat	0	0	0	0	0	0	0
Hanhet	1	0	0	0	0	0	0
Broilerit	3	0	0	0	0	0	0
Lampaat	12	0	0	0	0	0	0
Vuohet	4	0	0	0	0	0	0
Yhteensä	284	63	22	49	17	1	0.35

* Tilat, joilla oli tarkastushetkellä eläimiä

Eläinkuljetuksissa viranomainen ryhtyy eläinkuljetusasetuksen ja/tai eläinkuljetuslain mukaisiin toimenpiteisiin, mikäli se havaitsee eläinkuljetuksessa säännöstenvastaista toimintaa. Tällöin viranomainen voi muun muassa määrätä eläinkuljettajan korjaamaan havaitut rikkomukset. Jos eläinsuojelulliset syyt vaativat, viranomainen voi mm.

määrätä välittömästi eläimet palautettavaksi suorinta tietä lähtöpaikkaan tai kuljetettavaksi suorinta tietä määräpaikkaan tai kuljetusvälineen korjattavaksi tilapäisesti siten, että eläinten välitön vahingoittumisen vaara estetään. Jos eläinten hyvinvoinnin turvaamiseksi ei ole muita keinoja, valvontaviranomaisen on huolehdittava, että ne lopetetaan.

Eläinkuljetussäädösten vastaista toimintaa todettiin yhteensä 50 eläinkuljetuksessa eli noin 12 %:ssa tarkastetuista 418 kuljetuksesta. Kaiken kaikkiaan erillisiä epäkohtia todettiin yhteensä 81 kpl, sillä osassa kuljetuksista havaittiin useampia epäkohtia samalla kertaa. Viranomaiset ryhtyivät toimenpiteisiin 12 kuljetuksessa eli noin 3 %:ssa tarkastetuista kuljetuksista (Taulukko 3). Välittömiin toimenpiteisiin eläinten hyvinvoinnin turvaamiseksi ei jouduttu ryhtymään kertaakaan.

Taulukko 3. Eläinkuljetustarkastukset ja niiden perusteella suoritettavat toimenpiteet 2014.

	Tarkastusten määrä	Laiminlyöntien määrä		Toimenpiteiden* määrä		Kiireellisten toimenpiteiden määrä	
	kpl	kpl	% tarkastuksista	kpl	% tarkastuksista	kpl	% tarkastuksista
Yhteensä	418	50	12	12	3	0	0

* eläinkuljetusasetuksen 23 ja 26 artiklan sekä eläinkuljetuslain 37§:n mukaiset toimenpiteet

Epäilyyn perustuvien eläinsuojelutarkastusten yhteydessä annettiin kieltoja tai määräyksiä annettiin 1645 kohteessa (32 % tarkastuskäynneistä). Lisäksi 479 kohteessa (9 % tarkastuskäynneistä) todettiin niin vakavia laiminlyöntejä, että niiden johdosta ryhdyttiin kiireellisiin toimenpiteisiin eläinten hyvinvoinnin turvaamiseksi (Taulukko 4). Uhkasakkoja asetettiin tai laitettiin vireille 2 kertaa.

Taulukko 4. Epäilyyn perustuvat tarkastukset ja niiden perusteella tehdyt toimenpiteet 2014.

	Tarkastusten määrä	Toimenpiteiden määrä		Kiireellisten toimenpiteiden määrä	
	kpl	kpl	% tarkastuksista	kpl	% tarkastuksista
Yhteensä	5091	1645	32	479	9

Myös toimenpiteet raportoivat useampana erillisenä toimenpiteenä silloin, kun yhdessä kohteessa on useampi eläinlaji. Eläinlajeittain raportoituna kieltoja tai määräyksiä annettiin 43 %:ssa tarkastetuista tuotantoeläintiloista ja 26 %:ssa lemmikkieläinlajeista. Kiireellisiin toimenpiteisiin ryhdyttiin 109 (3 %) tuotantoeläintilalla sekä 476 (14 %) lemmikkieläinlajeissa (Taulukko 5). Lisäksi kiireellisten toimenpiteiden kohteena oli 16 tapauksessa (10 %) kohde, jonka eläinlajista ei ole tarkempaa tietoa.

Taulukko 5. Epäilyyn perustuvat eläinsuojelutarkastukset ja niiden perusteella tehdyt toimenpiteet 2014 eläinlajeittain.

Eläinryhmä	Tarkastusten määrä ¹	Toimenpiteiden määrä ²		Kiireellisten toimenpiteiden määrä ²	
	kpl	kpl	% tarkastuksista	kpl	% tarkastuksista
Tuotantoeläimet	3161	1355	43	109	3
Lemmikkieläimet	3349	883	26	476	14
Muu eläin tai määrittelemätön	158	39	25	16	10
Yhteensä	6668	2277	34	601	9

¹ tarkastukset on raportoitu eläinlajeittain. Jos kohteessa on useampia eri eläinlajeja, joihin tarkastus kohdistuu, raportoitu tarkastus useampaan kertaan.

² toimenpiteet on raportoitu eläinlajeittain. Jos kohteessa on useampia eri eläinlajeja, joihin toimenpiteet kohdistuvat, raportoivat toimenpiteet useampaan kertaan.

3.2 Puutteiden analyysi

Tuotantoeläintilojen otantatarkastukset

Tuotantoeläintilojen otantaan perustuvissa eläinsuojelutarkastuksissa koko maan tasolla havaittujen sellaisten tilojen määrä, joilla oli laiminlyöntejä (22 %) laski hieman edellisestä vuodesta (29,5 %). Tarkastustuloksissa oli kuitenkin selkeitä eläinlajikohtaisia eroja. Lisäksi tarkastustuloksiin vaikuttaa poikkeuksellinen valvontavuosi, jossa sikaloiden suuri määrä vaikutti muiden eläinlajien valvontamääriin ja – perusteisiin. Tulokset eivät siten ole kaikin osin vertailukelpoisia edellisiin vuosiin.

Turkiseläintiloja tarkastettiin vain 4, joista yhdellä (25 %) havaittiin puutteita. Laiminlyönti liittyi turkistarhan pakovarmuuteen. Edellisenä vuonna laiminlyöntejä oli 33 %:lla 24 tarkastetusta tilasta. Koska turkistuotanto on alueellisesti erittäin keskittynyt, Länsi- ja Sisä-Suomen aluehallintoviraston jääminen valvontavelvoitteestaan viime vuosina on heijastunut voimakkaimmin juuri turkiseläinvalvontojen toteumaprosenttiin. Samalla alueella on myös paljon porsastuotantoa, mistä johtuen emakoiden ryhmäkasvatusvaatimusten tarkastuspyyntö laski entisestään turkistilojen valvonnan toteumaa.

Sikatiloilla havaittujen laiminlyöntien osuus nousi edellisestä vuodesta (19 % → 29 %). Tilaa kohti laskettuna laiminlyöntejä oli keskimäärin 2.7. Kaikista sikaloissa havaituista laiminlyönneistä 26 % liittyi tilavaatimuksiin. Yleisimmin puutteita oli ryhmissä pidettävien sikojen lattiapinta-alan vaatimuksissa. Sen sijaan vuoteen 2011 asti selkeästi yleisintä laiminlyöntiä eli tutkimis- ja tonkimismateriaalin puutetta esiintyi kolmen edellisen vuoden tavoin enää vain yksittäisillä tiloilla. Tällä kertaa virikemateriaalin ja/tai emakoiden pesäntekomateriaalin puutetta havaittiin kolmella tilalla eli 5 % tarkastetuista tiloista. Näyttäisikin siltä, että yhteistyö koko tuotantoketjun kanssa olisi tuonut pysyviä parannuksia asiaan. Edellisten vuosien tapaan kirjanpidon puutteet säilyivät yleisempien epäkohtien joukossa; kaikista sikaloissa havaituista laiminlyönneistä 12 % johtui puutteellisesta kirjanpidosta. Kolmella tilalla valaistukselle asetetut vaatimukset eivät täyttyneet. Muut yksittäiset laiminlyönnit liittyivät pääasiassa pitopaikan puhtauteen ja turvallisuuteen sekä sikojen ruokintaan ja juottoon. Emakoiden ryhmäkasvatusvaatimusta koskevan selvityspyynnön vuoksi tarkastettavaksi määrättyistä 392 sikalasta (lisäksi 1 sikala Ahvenanmaalta) 24:ssä ryhmäkasvatusvaatimukset eivät täyttyneet.

Tarkastetuista *nautatiloista* 23 prosentilla havaittiin laiminlyöntejä. Tämä on hieman vähemmän kuin vuotta aiemmin (27 %). Laiminlyönneistä edelleen lähes 40 % todettiin vasikoilla (2013 vähän yli 40 %), joilla yleisimmät laiminlyönnit ovat pysyneet vuodesta toiseen samoina, kohdistuen pääosin pitopaikan tilavaatimuksiin sekä puhtauteen ja turvallisuuteen. Ryhmäkarsinoissa ei aina ollut riittävästi tilaa jokaista eläintä kohden, ja vasikoita pidettiin yksittäiskarsinoissa yli sallitun iän. Tilojen ja laitteiden puhtaudesta, desinfioinnista ja turvallisuudesta ei huolehdittu riittävästi, eikä kaikilla vasikoilla ollut puhdasta ja kuivaa makuualueita. 15 % vasikoiden laiminlyönneistä koski niiden juottoa tai ruokintaa. Yleisimmät laiminlyönnit myös yli kuuden kuukauden ikäisillä naudoilla koskivat pitopaikan puhtaana pitoa ja tilavaatimuksia. 18 tilalla (9 %) nautojen käytössä ei ollut puhdasta ja kuivaa makuupaikkaa. 18 % laiminlyönneistä liittyi nautojen ulkoiluun tai ulkoiluolosuhteisiin. 7 tilalla kytkettynä pidettävät lehmät ja hiehot eivät päässeet laitumelle tai jaloittelutarhaan. Myös puutteellinen sorkkahoito oli edellisten vuosien tapaan ongelmana usealla tilalla. Suurin osa sekä vasikoilla että aikuisilla naudoilla havaituista laiminlyönneistä kohdistui suoraan eläinten hyvinvointiin vaikuttaviin tekijöihin, sillä sairauksien hoidosta tai kuolleiden eläinten lukumäärästä pidettävän kirjanpidon puutteiden osuus kaikista epäkohdista oli alle 4 %. Yhdellä nautatilalla ryhdyttiin kiireellisiin toimenpiteisiin eläinten hyvinvoinnin turvaamiseksi, johtuen vakavista ja pitkään jatkuneista puutteista eläinten juotossa, ruokinnassa ja puhtaanapidossa.

Viidellä tarkastetulla *ankka- ja hanhitilalla* ei havaittu lainkaan laiminlyöntejä. Tiloja, joilla oli *munivia kanoja*, tarkastettiin kuusi kappaletta eikä niillä havaittu laiminlyöntejä. Myöskään kolmella tarkastetulla *broileritilalla* ei ollut laiminlyöntejä.

Tarkastetuista 5 *vuohitilasta* ja 13 *lammastilasta* yhdessäkään ei havaittu laiminlyöntejä.

Havaittaessa säännöstenvastaista toimintaa tarkastajan tulee antaa eläinsuojelulain mukainen päätös määräaikoineen. Vuonna 2014 tiloille tehtävissä otantatarkastuksissa viranomaisen antoi kieltoja tai määräyksiä noin 78 %:ssa tapauksista, joissa laiminlyöntejä havaittiin, mikä on selvästi vähemmän kuin vuonna 2013 (yli 90 %). Näistä yli puolella tapauksista (7) määräystä ei annettu, koska tilanne korjattiin joko heti tarkastuksen yhteydessä tai viimeistään kuulemisen aikana. Neljässä tapauksessa syy määräyksen antamatta jättämiseen ei selvinnyt. Eläinsuojelullisia neuvoja annettiin 38 %:ssa tarkastuksista

Eläinkuljetusten tarkastukset

Eläinkuljetuksissa havaittuja laiminlyöntejä oli vähemmän kuin edellisenä vuonna (20 % vuonna 2013). Epäkohtia todettiin yhteensä 50 kuljetuksessa 418:sta, joissa yksittäisiä epäkohtia havaittiin kaikkiaan 81 kappaletta. Epäkohdat olivat pitkälti samoja kuin edellisinäkin vuosina. Eniten yksittäisiä epäkohtia ilmeni kuljettajien pätevyystodistuksiin, kuljetusasiakirjoihin ja eläinkuljettajalupiin liittyvissä vaatimuksissa (46 kpl). Toiseksi yleisimpiä olivat epäkohdat kuljetusvälineen kunnossa ja turvallisuudessa sekä pitkien kuljetusten lisävaatimusten noudattamisessa (16 kpl). Kolmanneksi eniten puutteita havaittiin kuljetuskäytännöissä ja tilavaatimusten noudattamisessa 13 kpl. Epäkohtia, jotka liittyvät eläinten kuljetuskuntoisuuteen ja mahdollisuuteen lopettaa loukkaantuneet eläimet, todettiin kuudessa kuljetuksessa. Juottoon ja ruokintaan sekä matka- ja lepoaikoihin liittyvissä vaatimuksissa ei todettu epäkohtia.

Viranomaisen ryhtyi toimenpiteisiin suhteessa laiminlyöntien lukumäärään harvemmin kuin edellisvuonna. Kaupallisten eläinkuljetusten tarkastuksissa toimenpiteisiin ryhdyttiin noin 24 %:ssa tarkastuksista, joissa oli havaittu laiminlyöntejä. Tämä oli selkeästi vähemmän kuin edellisvuonna, jolloin toimenpiteisiin ryhdyttiin 66 %:ssa tilanteista, joissa todettiin epäkohtia. Kahdeksassa tapauksessa laiminlyönnit korjattiin tarkastuksen yhteydessä tai sen jälkeen, neljässä tapauksessa toimijat lupasivat korjata laiminlyönnit. 26 tarkastuksen osalta syy viranomaistoimenpiteiden puuttumiseen ei käynyt raporteista ilmi. Aluehallintovirastoissa viranomaiset ryhtyivät toimenpiteisiin 26 %:ssa niistä tapauksista, joissa todettiin epäkohtia. Teurastamoilla viranomaiset ryhtyivät toimenpiteisiin 23 %:ssa tapauksista, joissa havaittiin epäkohtia.

Yleisesti ottaen kuljetuksen asiakirjoihin, eläinten tilavaatimukseen, kuljetuksen kestoon sekä eläinten kuormaukseen ja purkuun liittyvien epäkohtien määrässä ei ole, yksittäisiä vuosivaihteluita lukuun ottamatta, tapahtunut muutosta viimeisen 18 vuoden aikana. Sen sijaan eläinten kuljetuskuntoisuudessa on huomattavissa selkeää parannusta. Myös eläinten erottelu on parantunut ja eläinten kuljetukseen käytettävien ajoneuvojen kunto on valvontatulosten valossa hienoisesti parantunut.

Epäilyyn perustuvat tarkastukset

Epäilyyn perustuvien eläinsuojelutarkastusten tulokset ovat yhteneväisiä edellisten vuosien tulosten kanssa. Tarkastusmäärien vaihtelusta riippumatta havaittujen laiminlyöntien prosentuaalinen osuus on pysynyt viime vuodet vakiintuneella tasolla. Käyntikerroittain tarkasteltuna eläinsuojelulain mukaisia kieltoja tai määräyksiä on annettu viimeisen viiden vuoden aikana 32–38 prosentissa tarkastetuista kohteista. Sellaisten tarkastusten, joissa on ryhdytty eläinsuojelulain mukaisiin kiireellisiin toimenpiteisiin eläinten hyvinvoinnin turvaamiseksi, osuus on vaihdellut 6-9 % välillä. Eläinlajikohtaisesti raportoituna toimenpiteiden kohdistuminen lemmikkieläin- vs. tuotantoeläinkoh-

teisiin on myös pysynyt tasaisena. Tuotantoeläinkohteisiin kohdistuneissa tarkastuksissa on viiden viime vuoden aikana annettu kieltoja tai määräyksiä 42–45 %:ssa tarkastuksista ja ryhdytty kiireellisiin toimenpiteisiin 3-5 %:ssa tarkastuksista. Lemmikkieläinkohteiden tarkastuksissa kieltoja tai määräyksiä on annettu 25–33 %:ssa tarkastuksista, kun taas kiireellisiin toimenpiteisiin on ryhdytty 8-11 %:ssa tarkastuksista. Tarkasteluvuoden tulokset osuivat hyvin edeltävien vuosien vaihteluvälihaarukkaan lukuun ottamatta lemmikkieläimiin kohdistuvia kiireellisiä toimenpiteitä, joiden osuus nousi hieman ollen nyt 14 % lemmikkitarkastuksista.

Havaittujen laiminlyöntien tyyppejä ei ole pystytty nykyisellä tietojärjestelmällä raportoimaan. Tilanne tulee korjaantumaan lähivuosina, kun kehitteillä oleva uusi Elvi-valvontasovellus saadaan tältäkin osin käyttöön.

Täydentävien ehtojen eläinten hyvinvoinnin valvonta

Täydentävien ehtojen eläinten hyvinvoinnin valvonnan määrälliset tavoitteet saavutettiin aikataulussa. Suunnitelluista otantavalvonnoista toteutui 198/208. Osa tiloista jäi valvomatta aluehallintovirastojen resurssipulan vuoksi ja osa valvontaan valituista tiloista oli lopettanut kotieläintuotannon. Eläinlajikohtaiset valvontatulokset on kuvattu tukivalvontaraportissa.

Täydentävien ehtojen otantaan kuuluvilla tiloilla eläinten hyvinvointiin liittyviä laiminlyöntejä havaittiin 14 %:lla (2013 12 %; 2012 17 %; 2011 18 %; 2010 15 %). Vasikoilla laiminlyönnit liittyivät edellisten vuosien tapaan yleisimmin makuupaikan kuivitukseen, tilavaatimuksien alittumiseen, ryhmäkarsinassa pitoon sekä ruokintaan ja juottoon. Myös yli 6 kuukauden ikäisillä naudoilla kuivituksen puute oli yleisin täydentävien ehtojen laiminlyönti. Ruokintaan ja juottamiseen liittyvät laiminlyönnit nousivat toiseksi yleisimmäksi puutteeksi vanhemmilla naudoilla. Sioilla vuoden 2011 yleisin laiminlyönti, virikemateriaalin puute, havaittiin vain kahdella tilalla (vuonna 2013 kahdella ja 2012 yhdellä tilalla). Lampaista lukuun ottamatta kaikilla muilla eläinlajeilla laiminlyöntien osuus täydentävien ehtojen eläinten hyvinvointivalvonnassa oli selvästi alhaisempi kuin otantaan perustuvassa eläinsuojeluvalvonnassa. Tämä johtunee täydentävien ehtojen valvonnassa tarkastettavien valvontaindikaattoreiden lukumäärän vähäisyydestä verrattuna eläinsuojeluvalvontaan, jossa tarkastetaan yksityiskohtaisesti kyseistä eläinlajia koskevan lainsäädännön vaatimusten noudattaminen.

Perusotannan tiloille ehdotettujen tukiseuraamusten jakauma poikkesi jonkin verran edellisistä vuosista. Otantatiloilla havaituista laiminlyönneistä 47 % (2013; 39 %; 2012 63 %; 2011 38 %; 2010 40 %) luokiteltiin laajuudeltaan, vakavuudeltaan ja pysyvyydeltään tavanomaiseksi, jolloin seuraamukseksi ehdotettiin 3 %. Vastaavasti 38 %:ssa (39 %; 2012 30 %; 2010 57 %) todetuista laiminlyönneistä seuraamusprosentti arvioitiin 0:ksi tai 1:ksi, eli laiminlyönti oli kokonaisuus huomioon ottaen vähäinen tai erittäin vähäinen. 12 %:ssa laiminlyönti arvioitiin 5 prosentin suuruiseksi eli tavanomaista vakavammaksi (2013 10 %; 2012 6 %).

Täydentävien ehtojen eläinten hyvinvointivalvontaan tuli tiloja myös varsinaisen otannan ulkopuolelta. Näissä eläinsuojelutarkastuksen tai muun valvonnan yhteydessä havaittujen eläinsuojelusäädösten laiminlyöntitapauksissa eli niin sanotuissa *valvonnan laajennuksissa* todettiin täydentävien ehtojen eläinten hyvinvoinnin indikaattoreihin kohdistuvia laiminlyöntejä yhteensä 274 tilalla (toukokuun 2015 tallennustilanne) (2013 220; 2012 280 ja 2011 142 tilaa). Lukumäärä kuitenkin todennäköisesti kasvaa vielä hieman lopullisten valvontatulosten tallennusten jälkeen. Indikaattoreihin kohdistuneissa laajennuksissa 4 %:ssa (2013 9; 2012 13; 2011 6 %) laiminlyönnit arvioitiin 0 prosentin, 8 %:ssa (2013 11 %; 2012 9 %; 2011 6 %) 1 prosentin ja peräti 59 %:ssa (2013 46 %; 2012 42 %; 2011 50 %) 3 prosentin suuruisiksi. Yhteensä 19 %:ssa laiminlyönti arvioitiin 5 prosentin (2013 21 %; 2012 28 %; 2011 32 %) suuruiseksi eli tavanomaista vakavammaksi. Laiminlyönti arvioitiin tahalliseksi 18 tapauksessa (2013 15; 2012 19; 2011 8) (4.5.2015 tallennustilanteen mukainen tieto) ja näistä peräti

kahdeksalle ehdotettiin 100 %:n tukisanktiota. Laajennustarkastuksissa sekä vasikoilla että yli 6 kuukauden ikäisillä naudoilla laiminlyönnit liittyivät otantatarkastusten tapaan yleisimmin makuupaikan kuivutukseen. Ruokintaan ja juottamiseen liittyvät laiminlyönnit nousivat toiseksi yleisimmäksi puutteeksi sekä vasikoilla että vanhemmilla naudoilla.

Valvonnan määrällinen ja laadullinen tehostuminen näkyy muun valvonnan tapaan myös täydentävien ehtojen laajennustarkastusten tuloksissa. Laajennusten määrä on kasvanut voimakkaasti viime vuosina. Laajennuksia tehtiin nyt selvästi enemmän kuin vuonna 2013 ja lähes kaksinkertainen määrä vuoteen 2011 verrattuna. Vuosina 2010–2011 laajennusten lukumäärä puolestaan kolminkertaistui vuodesta 2009. Muutokseen on vaikuttanut sekä valvottavien indikaattorien määrän että epäilyyn perustuvien eläinsuojelutarkastusten lukumäärän lisääntyminen. Tahallisiksi arvioitujen laiminlyöntien lukumäärä oli hieman suurempi kuin vuonna 2013.

Edelliseen vuoteen verrattuna otantatiloille ehdotetut sanktiot olivat osin aiempaa suurempia ja niiden painotus oli siirtynyt hieman vähäisestä tavanomaiseen sekä tavanomaista vakavampaan. Vastaavasti laajennusvalvonnoissa ehdotettujen sanktioiden painotus on siirtynyt selvästi sekä vähäisistä että jonkin verran myös tavanomaista vakavammista tavanomaiseen 3 %:iin. Tahallisiksi arvioituissa tapauksissa ehdotettiin aiempaa useammin tukien täysimääräistä leikkausta. Tämä voi johtua havaittujen laiminlyöntien aiempaa suuremmasta vakavuudesta, tarkastajien toimenpiteiden jämäköitymisestä sekä keskushallinnon ohjausroolin vahvistumisesta. Valvontaan keskittyvien virkaeläinlääkärien määrän kasvaminen, valvontaan erikoistuminen sekä tehostunut koulutus ja ohjaus on vaikuttanut sekä tarkastuskäyntien määrän kasvuun että tarkastusten laatuun.

Puutteista aiheutuvat riskit

Vakavimman yksittäisen eläinten hyvinvointiin kohdistuvan riskin muodostavat karkeat säännösten noudattamatta jättämiset, jotka usein johtavat eläinsuojelulain mukaisiin kiireellisiin toimenpiteisiin. Kyse on yleensä yksittäistapauksista. Otantaan perustuvissa tarkastuksissa kiireellisiä toimenpiteitä aiheuttavia laiminlyöntejä havaittiin vain yhdellä nautatilalla. Epäilyyn perustuvissa tarkastuksissa kiireellisiin toimiin sen sijaan ryhdytään suhteellisen usein. Kiireellisiä toimenpiteitä vaativia laiminlyöntejä havaittiin 109 tuotantoeläintilalla ja 476 lemmikkieläinkohteessa sekä 16 kohteessa, joiden eläinlajeja ei ollut tallennettu tietojärjestelmään, näistäkin suurin osa todennäköisesti lemmikkieläinkohteita.

Myös lievemmissä laiminlyönneissä eläinten hyvinvointi voi vaarantua erityisesti tilanteissa, joissa laiminlyönti on laajaa ja koskettaa useita eläinyksilöitä. Tällaisena laajana ongelmana voidaan pitää esimerkiksi nautojen tilavaatimusten sekä pitopaikkojen puhtaanapitoon liittyviä, vuodesta toiseen toistuvia puutteita.

Puutteiden syyt

Yksittäistä selvää syytä säännöstenvastaisuuksien löytymiseen ei ole olemassa, vaan kyse on monitahoisista tekijöistä. Yksittäisiä poikkeuksia lukuun ottamatta puutteet tuotantoeläinten pidossa eivät johdu toimijoiden tietämättömyydestä tai ammattitaidon puutteesta. Tyypillisiä syitä ovat säännösten noudattamisen kalleus (rakennuskustannukset yms.) sekä alan lisääntyneet tuottavuusvaatimukset. Myöskään uusien lakisääteisiä vaatimuksia koskevien siirtymäaikojen päättymiseen ei aina osata varautua riittävän ajoissa. Lemmikkieläinten pidossa tietämättömyyden vaikutus on suurempi. Vakavissa eläinsuojelutapauksissa taustalla on usein myös toimijoiden uupumusta sekä sosiaalisia ja mielenterveydellisiä ongelmia. Osassa tapauksista voidaan havaita, että valvonnassa ei aina käytetä riittävän tehokkaita keinoja, kuten kieltoja ja määräyksiä, uhkasakkoa tai teettämisuhkaa puututtaessa säännösten noudattamatta jättämiseen.

4. AUDITOINNIT JA MUU SAATU PALAUTE

Vuonna 2014 saatettiin loppuun kaikkien aluehallintovirastojen eläinsuojeluvalvonnan ohjauksen toimivuuden ja tehokkuuden varmistamiseen liittyvä arviointi- ja ohjauskäyntien (AJO) kokonaisuus. Vuosien 2012–2014 aikana käytiin kaikissa kuudessa aluehallintovirastossa. Arviointikäyntien tulosten mukaan Aveilla on selkeä käsitys omasta ohjausroolistaan ja ohjaus toimii pääosin hyvin. Kirjallista ohjeistusta, prosessikaavioita sekä valvontatulosten analysointia voisi olla kuitenkin enemmän. Selkeänä kehittämiskohteena kaikissa Aveissa havaittiin, että aluehallintovirastot eivät edelleenkään auditointeet lainkaan paikallisten viranomaisten suorittamaa eläinsuojeluvalvontaa. Läänineläinlääkäreiden kunnaneläinlääkäreihin kohdistamat auditoinnit lopuivat käytännössä siinä vaiheessa, kun otantaan perustuvien eläinsuojelutarkastusten tekeminen siirtyi aluehallintovirastojen läänineläinlääkäreiden tehtäväksi vuonna 2010. Länsi- ja Sisä-Suomen aluehallintovirasto muodosti tähän positiivisen poikkeuksen – virasto auditoi yhden valvontayksikön eläinsuojeluvalvontaa vuonna 2014. Auditoinnin lopputuloksena kyseiseen valvontayksikköön perustettiin uusi valvontaeläinlääkärin virka, joka on myös täytetty. Myös resurssien riittävyys havaittiin kehittämiskohteeksi neljässä Avissa. Osa Aveista käyttää kunnaneläinlääkäreitä apunaan otantatarkastusten yhteydessä annettujen määräysten toteutumisen valvonnassa. Kahdessa Avissa koettiin lisäksi, ettei juristiapua ollut riittävästi saatavilla. Lisäksi kahdessa Avissa ei ohjata tarkastuseläinlääkäreiden tekemää eläinsuojeluvalvontaa teurastamoissa. Varsinaisia poikkeamia todettiin kahdessa Avissa, jotka kumpikin liittyivät täydentävien ehtojen laiminlyöntien laajentamiseen. Kehittämiskohteiden ja poikkeamien käsittelyn lisäksi arviointi- ja ohjauskäynneillä kerättiin runsaasti hyviä käytäntöjä. Kaikki arviointiraportit ovat yhteisesti muiden viranomaisten saatavilla Evi-ranetissä.

Taulukko 6. Sektorilla suoritetut sisäiset auditoinnit 2014

Auditoinnin kohteena ollut viranomainen	Auditointien määrä	Auditoinnin teema(t)	Keskeiset havainnot
Avi	2	AVIn eläinsuojeluvalvonnan ohjauksen toimivuuden ja tehokkuuden varmistaminen	Aveilla on selkeä käsitys omasta ohjausroolistaan. Ohjaus toimii pääosin hyvin. Kirjallista ohjeistusta, prosessikaavioita sekä valvontatulosten analysointia voisi olla enemmän.

5. ENNALTAEHKÄISEVÄT JA KORJAAVAT TOIMENPITEET

5.1 Toimijoiden säädöstentuntemuksen varmistaminen

Vuoden aikana Evira julkaisi tiedotteita, joissa kerrottiin edellisen vuoden valvontatuloksista. Viestintään käytettiin myös erityisesti eläinlääkäreille suunnattua Saporotiedotelehteä.

Evira arvioi 5 toimijoille suunnattua, eri eläinlajien lopetukseen ja teurastukseen liittyvää hyvän toimintatavan opasta, joiden tarkoitus on helpottaa lopetusasetuksen tulkitusta ja teurastuksen etukäteissuunnittelua.

Evira osallistui aktiivisesti noin 20 sekä viranomaisia että toimijoita koskevaan sidosryhmätapaamiseen, toimien myös useiden tilaisuuksien järjestäjänä. Sidosryhmätapaamiset käsittelivät mm. luonnonvaraisten eläinten, broilereiden, sikojen, nautojen ja turkiseläinten hyvinvointia sekä niihin liittyvien säädösten siirtymäaikoja ja valvontatuloksia. Tilaisuuksissa käsiteltiin myös siipikarjan, porojen ja turkiseläinten lopetusta

sekä eläinten suojelua kuljetusten aikana. Tilaisuuksissa keskusteltiin lisäksi muun muassa poliisin ja muiden eläinsuojeluviranomaisten yhteistyön tehostamisesta ja valvonnan yhtenäistämistarpeista.

Eviran monivuotisessa eläinten hyvinvoinnin toimenpideohjelmassa tarkastellaan vuosittaisissa eläinsuojelutarkastuksissa havaittuja yleisimpiä laiminlyöntejä ja ongelmakohtia eläinten pidossa ja hoidossa, sekä kehitetään käytännön toimia eläinten hyvinvoinnin parantamiseksi yhteistyössä sidosryhmien kanssa. Tavoitteena on parantaa eläinten hyvinvointia tiloilla yhteistyössä koko tuotantoketjun kanssa ja vähentää erityisesti vakavien laiminlyöntien määrää eläinten pitopaikoissa. Sikoja koskevassa ohjelmassa vuoden 2014 aikana hyödynnettiin laajapohjaista koko tuotantoketjun kattavaa pienryhmätyöskentelyä, minkä tuloksena kaikille sikatuottajille lähetettiin esitteet (ns. huoneentaulut) koskien lainsäädännön vaatimuksia ja hyviä käytäntöjä. Esitteet käsittelivät sairaan sian hoitoa ja lopettamista, karsinoiden puhtaanapitoa sekä sikojen juottoa ja ruokintaa. Lisäksi syksyllä järjestettiin yhteistyössä Pro Agrian Toimiva sikala –hankkeen kanssa sikalarakentamisen teemapäivä, jossa käytiin läpi sikalarakentamiseen liittyvien eri sektoreiden säännöksiä sekä valvovia tahoja mutta myös sikalarakentamisessa käytännössä havaittuja ongelmakohtia. Vuoden 2015 aikana ohjelman puitteissa on tarkoitus laatia vielä sikalarakentamisen opas, jossa tullaan käymään läpi tärkeimmät rakennussuunnitteluun, rakentamiseen sekä sikalan käyttöönottoon liittyvät näkökohdat.

Evira on osallistunut ja vaikuttanut eläinten hyvinvointikeskuksen (EHK) kanssa tehtävään yhteistyöhön johtoryhmätyöskentelyn kautta sekä osallistumalla yhteistyöhankkeisiin, joiden avulla toimijoille voidaan tarjota tietoa nykyaikaisista eläinten tuotantotavoista ja eläinten hyvinvointiin vaikuttavista tekijöistä. Lisäksi Evira toimii yhdessä aluehallintovirastojen kanssa aktiivisesti sekä tuotantoeläinten että seura- ja harrastuseläinten hyvinvoinnin neuvottelukunnissa, joissa molemmissa on jäsenenä kattavasti myös elinkeinon, järjestöjen ja tutkijoiden edustajia. Yhteistyö eläinsuojeluasiamiehen kanssa on niin ikään tiivistä.

Kaikki aluehallintovirastot Ahvenanmaata lukuun ottamatta raportoivat järjestäneensä koulutuksia eläinlääkäreille eläinten terveyden ja hyvinvoinnin alalta. Lapin aluehallintovirasto myös tehosti porokuljetusten valvontaa tarkastusten määrän lisäämisen ohella myös kouluttamalla poronlihan tarkastuseläinlääkäreitä ja kunnaneläinlääkäreitä ennen teurastuskauden alkua. Itä-Suomen aluehallintovirasto puolestaan järjesti yhteisen koulutustilaisuuden kuntien ja aluehallintovirastojen valvontaviranomaisille hallintolain käytöstä käytännön eläinsuojeluvalvonnassa. Tilaisuuteen osallistuivat kaikki Suomen aluehallintovirastot videoyhteyden välityksellä.

5.2 Toimijoille annetut seuraamukset ja puutteiden korjaamistoimenpiteiden varmistaminen

Seuraamusten määrä ja jakautuminen luokkiin on kuvattu kappaleessa 3.1.

5.3 Valvontajärjestelmään liittyvät korjaavat toimenpiteet

Valvonnan yhdenmukaisuutta ja laatua kehitettiin kouluttamalla valvontaviranomaisia, tiedottamalla ja kehittämällä valvontaohjeita. Erityisesti valvonnan yhdenmukaisuutta ja hallintomenettelyosaamista edistettiin uudistamalla eläinsuojelutarkastuksella käytettävä tarkastuskertomus- ja hallintopäätöslomake ja laatimalla siihen liittyvä ohje, sekä laatimalla uusi ohje hallinnollisten pakkokeinojen käytöstä eläinkuljetusten valvonnassa ja siihen liittyvä hallintopäätöslomake.

Vuoden aikana pidettiin läänineläinlääkäreille kaksi perinteistä koko päivän mittaista koulutustilaisuutta eläinten hyvinvoinnin valvontaan liittyen. Koulutuspäivillä annettiin

palautetta edellisen vuoden valvonnan raportoinnista ja valvontatuloksista sekä kehitettiin, tehostettiin ja yhtenäistettiin valvontakäytäntöjä ja tiedotettiin muutoksista seuraavan vuoden valvonnoissa. Lisäksi kerrottiin ajankohtaisista eläinten hyvinvointiin ja valvontaan liittyvistä asioista. Otantaan perustuvista eläinsuojelutarkastuksista ja täydentävien ehtojen eläinten hyvinvoinnin tarkastuksista vastaaville läänineläinlääkäreille järjestettiin niin ikään perinteiset kaksi päivän mittaista keskustelu- ja koulutustilaisuutta.

Koulutustilaisuuksista sovitaan edellisen vuoden lopulla ja läänineläinlääkärit voivat vaikuttaa koulutuspäivien sisältöön. Koulutuksissa kerätään osallistujien nimilista, mutta tilaisuuksien osallistumisaktiivisuutta ei erikseen seurata. Käytännössä kuitenkin kaikki läänineläinlääkärit osallistuvat koulutuksiin useamman kerran vuodessa. Läänineläinlääkärit puolestaan kouluttavat alueensa kunnaneläinlääkäreitä. Koulutusten vaikuttavuus näkyy tehostuneena ja yhdenmukaisempana valvontana.

Eläinsuojeluvalvonnan ohjauksessa painotettiin edelleen korjaavien toimenpiteiden riittävyden ja tehokkuuden dokumentoitua varmistamista. Aluehallintovirastoja ohjattiin antamaan käytännön valvontakoulutusta kunnaneläinlääkäreille sekä kiinnittämään huomiota siihen, että tarvittaessa kunnaneläinlääkärit ryhtyvät korjaaviin toimiin tuotantoeläinten hyvinvoinnin varmistamiseksi maatiloilla. Kuntien valvontaeläinlääkäreiden työhohaus lisää selkeästi valvonnan yhdenmukaisuutta, tehokkuutta ja vaikuttavuutta, toisaalta valvontaeläinlääkäreiden vaihtuvuus sitoo aluehallintovirastojen läänineläinlääkäreiden resursseja.

Eläinsuojeluvalvontaa ja täydentävien ehtojen valvontaa tekeville läänineläinlääkäreille järjestettiin myös ensimmäistä kertaa hankalia asiakastilanteita koskeva koulutuspäivä, jonka tarkoituksena on antaa viranomaisille ohjausta ja työkaluja haastaviin ja joskus vaarallisiin valvontatilanteisiin. Koulutuksia täydennettiin syksyllä jo viidettä kertaa järjestetyllä viranomaisten eläinsuojelupäivällä, jonka tavoitteena on tiedonjakamisen lisäksi toimia keskustelutilaisuutena eri viranomaistahojen välisen yhteistyön tiivistämiseksi niin paikallisesti kuin valtakunnallisestikin. Tilaisuus on tarkoitettu kaikille työssään eläinsuojeluasioiden kanssa tekemisissä oleville viranomaisille, kuten virkaeläinlääkäreille, terveystarkastajille, poliiseille, pelastusviranomaisille ja syyttäjille. Keinoja poliisin ja muiden eläinsuojeluviranomaisten välisen yhteistyön ja tiedonkulun parantamiseksi sekä poliisien eläinsuojeluvalvontaosaamisen lisäämiseksi on lisäksi suunniteltu ja kehitetty jo useana vuotena myös Poliisihallituksen ja Eviran välisenä yhteistyönä. Tässä tarkoituksessa Poliisihallitus muun muassa järjesti syksyllä 2014 ensimmäisen pelkästään poliiseille suunnatun kaksipäiväisen seminaarin, johon myös Evira, ministeriö ja valvontaeläinlääkäreiden edustaja osallistuivat.

Komissio edellyttää otantaan perustuvien eläinsuojelutarkastusten laajentamista koskemaan kaikkia tuotantoeläimiä. Tähän pyritään asteittain, toistaiseksi aluehallintovirastojen resurssitilanteesta johtuen laajentamista ei kuitenkaan ole jatkettu.

Eläinten hyvinvoinnin valvontamenettelyt otantaan perustuvien eläinsuojelutarkastusten osalta on kuvattu vuosittain päivitettävässä eläinsuojelutarkastusohjeessa sekä valtakunnallisessa eläinten terveys- ja hyvinvointivalvontaohjelmassa (EHO). Epäilyyn perustuvien eläinsuojelutarkastusten menettely puolestaan on esitetty eläinsuojelulainsäädännön lisäksi EHO:ssa.

Evira osallistui aktiivisesti eläinsuojelulain kokonaisuudistuksen valmisteluun.

Taulukko 7. Viranomaisille ja toimijoille annettu ohjeistus.

	2010	2011	2012	2013	2014
Ohjeet toimijoille	1	9	9	9	3
- päivitytetyt, kpl	1	6	9		3
- uudet, kpl		3			
Ohjeet viranomaisille	4	6	9	13	6
- päivitetyt, kpl	4	2	7	3	3
- uudet, kpl		4	2	1	3

6. VALVONNAN RESURSSIT

Aikaisempina vuosina lähes kaikki aluehallintovirastot ovat raportoineet valvontaresurssien vajetta. Avoimien olleiden läänineläinlääkäreiden virkojen täyttämisen vuoksi tilanne on kuitenkin joissakin Aveissa selkeästi parantunut tai haasteellisen resurssivuoden jälkeen paranemassa viimeistään vuonna 2015. Ainoastaan ISAVI raportoi, ettei selviä nykyresursseilla kaikista lakisääteisistä tehtävistään (esim. kuntien valvontasuunnitelmien ja niiden toteutumisen arvioinnit, otanta- ja eläinkuljetustarkastukset).

Kuntien yhteistoiminta-alueiden ja valvontaeläinlääkäreiden virkojen perustaminen jatkui myös vuonna 2014. Aluehallintovirastojen raporttien mukaan kaikkiin perustettuihin kuntien valvontaeläinlääkäreiden virkoihin ei kuitenkaan ollut hakijoita tai vaihtuvuus viroissa oli suurta. Tästä johtuen etenkin säännöllinen, ilmoituksenvaraiseen toimintaan kohdistuva valvonta on näissä kunnissa jäänyt osin tekemättä. Valvontaeläinlääkäreiden vaihtuvuus on myös osalla alueista selkeästi lisännyt läänineläinlääkäreiden ohjaus- ja koulutustehtäviä. Ainoastaan ESAVI raportoi valvontaresurssien olleen puutteellisia useilla kuntien yhteistoiminta-alueilla. Kahden yksikön osalta ESAVI myös pyysi selvitystä valvonnan toteutumisesta sekä kutsui valvontayksiköt yhteiseen keskusteluun ohjataksaan eläinten hyvinvoinnin valvonnan ja päivitysjärjestelyiden kehittämistä.

Tällä hetkellä kunnan valvontaeläinlääkärien virkoja on perustettu 63 (57 vuonna 2013), joissa hoidetaan 49 (43) henkilötyövuoden verran valtion valvontatehtäviä. Myös kahden aluehallintoviraston (PSAVI, LSSAVI) raportoinnin mukaan kuntien valvontavirkojen täyttämässä on paranemassa keväällä 2015. Raportin kirjoittamisen aikaan viroista on täyttämättä enää vain 5 (12 vuonna 2013).

7. MUUTOKSET SEURAAVIEN VUOSIEN VALVONTAAN

Valvonnan vaikuttavuuden varmistamiseksi tullaan eläinsuojeluvalvonnan riskiperusteisuuden kehittämistä edelleen jatkamaan ja syventämään. Uutena sektorina erityisesti ilmoituksenvaraisen toiminnan tarkastusten riskiperusteisuutta kehitetään laatimalla yhtenäisiä riskinarviointiperusteita eri kohteille. Alueellisen riskinarvioinnin perusteella tarkastustiheyttä voidaan siten tarvittaessa lisätä tai harventaa kerran vuodesta tapahtuvasta tarkastuksesta. Tämä tulee tehostamaan etenkin paikallisten eläinsuojeluviranomaisten resurssien käyttöä ja voimavarojen tarkoituksenmukaista suuntaamista.

Erityisesti tulevina vuosina tullaan panostamaan täydentävien ehtojen eläinten hyvinvoinnin valvonnan muutoksiin sekä eläinsuojelulain kokonaisuudistuksen toimeenpanoon. Myös lopetusasetuksen toimeenpano on edelleen yhtenä eläinsuojeluvalvon-

nan painopisteenä. Toimeenpanon tilanne teurastamoissa erityisesti kelpoisuustodistusten kattavuuden osalta on erityisen huomion kohteena. Myös Aluehallintovirastot tehostavat Eviran tukemana ohjaustaan teurastamoissa. Lisäksi päivitetään teurastamojen eläinsuojelutarkastuslomakkeet ennen kuin valvontatulosten tallennukset siirtyvät Elvi-järjestelmään.

Eläinten terveyden ja hyvinvoinnin valvontatietojärjestelmän uudistamista jatketaan tavoitteena laajentaa järjestelmä myös kunnaneläinlääkärien käyttöön. Elvi-järjestelmä kattaa nykyisellään mautilojen ja eläinkuljetusten otantatarkastukset, eläinlääkärirekisterin sekä teurastamojen lihantarkastuksen kuukausi-ilmoitus -osion. Järjestelmän jatkokehityksen myötä siihen saadaan laajemmän käyttäjäjoukon lisäksi myös paljon uusia toiminnallisuuksia. Esimerkiksi teurastamoiden valvontatietojen tallentaminen järjestelmään sekä nykyistä monipuolisemmat raportointitoiminnot mahdollistavat muun muassa valvontatulosten analysoinnin ja valvonnan riskiperusteisuuden kehittämisen entistä tehokkaammin. Järjestelmän jatkokehitys on kuitenkin jäänyt jälkeen suunnitellusta aikataulusta pienentyneiden resurssien takia. Myös nykyistä osiota vaivanneet laatuongelmat ovat vieneet resursseja ohjelman jatkokehitykseltä.

Uudistetut eläinsuojelutarkastuslomakkeet tulevat lisäksi ohjaamaan nykyistä selkeämmin eläinsuojeluviranomaisten toimintaa. Valvontaeläinlääkäreille suunnattua syventävää virkaeläinlääkärikurssia, jonka yhtenä tavoitteena on parantaa virkaeläinlääkäreiden hallintomenettelyosaamista, jatketaan edelleen. Valvonnan yhtenäisyyden varmistamiseksi läänineläinlääkäreiden ja valvontaeläinlääkäreiden koulutusta tullaan tulevaisuudessa järjestämään jälleen myös käytännön olosuhteissa mautiloilla. Evira vastaa läänineläinlääkäreiden koulutuksen järjestämisestä, aluehallintovirastoja puolestaan ohjataan huolehtimaan käytännön valvontakoulutuksen järjestämisestä kuntien valvontaeläinlääkäreille. Virkaeläinlääkäreitä ohjataan korjaavien toimenpiteiden tehokkaampaan käyttämiseen etenkin eläinkuljetusten valvonnassa. Rajaeläinlääkäreiden osaamista eläinkuljetusten valvonnassa tullaan parantamaan kouluttamalla ja ohjaamalla sekä laatimalla lomake viennin hyvinvointitarkastuksiin.

Elinkeinon vastuuta eläinten hyvinvoinnin toimenpideohjelmista, eläinten hyvinvointitilanteen analysoinnista sekä toimenpiteistä hyvinvoinnin kehittämiseksi lisätään. Elinkeinoa kannustetaan myös laatimaan hyvän käytännön oppaita sekä lisäämään hyvinvointitoimenpiteitä terveydenhuollossa.